

Bijvoegsel aan het tijdschrift "DE PLATE" nr. 12, november 1979.

SLUITING VAN HET JUBILEUMJAAR. 27 december 1979 omstreeks 22 uur.

Ondergetekende .....wenst met .....personen

deel te nemen aan het gezellig samenzijn voorzien voor de Sluiting van het Jubileumjaar.

Ik voeg hierbij .....maal 50 (vijftig) francs als deelname in de kosten.

Terug te bezorgen aan de secretaris J.B. Dreesen

Rode Kruisstraat, 4

8400 OOSTENDE

D E P L A T E
(!)(!)(!)(!)(!)(!)(!)

Tijdschrift van de Oostendse Heemkundige Kring 'DE PLATE', v.z.w.

Hoofdredacteur : O. VILAIN
Rogierlaan 38, bus 11
8400 OOSTENDE

Alle medewerkers zijn verantwoordelijk voor de door hen ondertekende bijdragen.
8e jaargang, nr. 12, december 1979.

DECEMBERACTIVITEITEN

A. VOORDRACHT

De Oostendse Heemkundige Kring "DE PLATE" heeft de eer en het genoegen u uit te nodigen op de voordracht met dia's, gevolgd door de SLUITING VAN HET JUBILEUMJAAR die doorgaat in de lokalen van de V.V.F. OOSTENDE, Dr. Colenstraat 6, Oostende op :

donderdag 27 december 1979 om 20u30

het onderwerp : DE ZAAGMOLENS VAN SAS SLYKENS.

de spreker : de heer Ferdinand GEVAERT

De industrialisatie van Oostende en omgeving is een betrachting die niet eigen is aan de huidige bewindvoerders. Daar haalde men 200 jaar geleden resultaten mee, wat bewezen werd door de inplanting van een reeks houtzaagmolens te SAS SLYKENS.

De nieuwe nijverheid (16 molens in totaal alsook verscheidene schepen die voor de houtaanvoer uit het Noorden zorgden) deed de bevolking op het SAS gevoelig aanwassen. Een nieuw gehucht kwam tot stand, waarop enkele jaren later een eerste kapel werd gebouwd. Maar met de Franse revolutie begon de activiteit te tanen om in het begin van de vorige eeuw verloren te gaan. Ondanks het feit dat de laatste molen in 1841 werd afgebroken draagt deze plaats nog steeds de naam MOLENDORP.

De heer Ferdinand GEVAERT, ondervoorzitter van de Heemkring TER CEURE en Nijver lid van DE PLATE bestudeerde dit onderwerp met een zorg hem eigen en verzamelde er een massa documentatiemateriaal over. Het resultaat van dit alles zal hij ons op deze avond uitvoerig uit de doeken doen.

De Heer Gevaert hield voor onze kring al een paar zeer rijk gedocumenteerde lezingen over de Haven van Oostende en over de Paketbotendienst. Ook dit wordt eens te meer een voordrachtavond waarop geen enkel rechtgeaard Oostendenaar mag ontbreken. Zoals altijd is de toegang vrij en kosteloos en zijn ook niet-leden van harte welkom.

J.B.D.

B. SLUITING VAN HET JUBILEUMJAAR

De viering van ons 25-jarig bestaan begon op 6 januari 1979 met een zeer geslaagd DRIEKONINGENFEEST, om zich vervolgens als een rode draad doorheen het

Oostendse culturele jaar te rijgen naar het hoogtepunt dat we op zaterdag 17 november beleefden.

Aan alles komt echter een einde, ook aan jubileren. Om echter al die feestelijkheden naar een gepast einde te leiden hadden we gedacht aan een, wat dacht u, een klein feestje natuurlijk.

We nodigen u dan ook van harte uit om na de voordracht van de heer GEVAERT, dit zal op 27 december omstreeks 22 uur zijn, eens gezellig te gaan samenzitten in het, door u allen gekende cafeetje van de V.V.F. Oostende en dit voor wat leute een pint en een stuute.

We engageerden voor de gelegenheid een beloftevol Oostends accordionist die een hele plunjezak liedjes van eigen bodem voor u in petto heeft, zorgden voor een extra lading trappist en andere dranken en een stevige BOERESTUUTE met HESP. Als u dan zorgt voor uw aanwezigheid en een roemer goed humeur kunnen we het Jubileumjaar in alle vreugde afsluiten.

U kunt inschrijven voor dit gezellig samenzijn door middel van het bijgaand formulier, terug te bezorgen aan de secretaris J.B. Dreesen

Rode Kruisstraat 4
8400 OOSTENDE

vóór 20 december. Gelieve dit formulier vergezeld te laten gaan van een briefje van 50 (vijftig) frs. als deelname in de kosten.

J.B.D.

STICHTINGSHISTORIEK VAN "HET BLAUWE KRUIS VAN DE KUST"

Het was op 7 november 1929 dat op de eerste verdieping van de "Falstaff" op het Wapenplein, de stichtingsvergadering plaats had van onze lokale vereniging voor dierenbescherming. De aanwezige stichters kozen toen het eerste comité dat heel wat ronkende namen telde : generaal DEPIERE als voorzitter, James ENSOR en Dr. GOFFIN als ondervoorzitter, Kolonel RONSSE als algemeen secretaris, VANDERBIEST als schatbewaarder, Kolonel Baron VAN ZUYLEN VAN NYEVELT als commissaris-generaal voor de inspectiedienst, Rijksinspecteur-veearts VAN MIDDELEM, Rijkswachtluitenant ARNOULD, veearts DE KNOCK en politiecommissaris DRUYVE.

Andere comitéleden waren nog : Schepen VANDERMEULEN, Schepen E. Vroome, Ir. H. SERRUYS, Kolonel GUIOT, Directeur van het zeezezen SMIS en commandant bij het zeezezen COUCKE. De aan hun zorgen toevertrouwde dieren kregen voor het eerst een onderdak : Groenendaallaan 32 op de wijk Mariakerke. Na de oorlog 1940-45 kregen zij als schuiloord het gebouw van het "IJzerpanorama" aan de Vindictievelaan om pas in 1950 (nu ook al bijna 30 jaar geleden !) het nieuwgebouwde asiel in "Het Bosje" te betrekken.

De voorzitters en ondervoorzitters sedert de stichting waren :

	<u>Voorzitters</u>	<u>Ondervoorzitters</u>
vanaf 07.11.1929	Depière	James Ensor en Dr. Goffin
tussen 1930 en 1935	J. Van Zuylen van Nyelvelt	James Ensor en Dr. Goffin
vanaf 01.09.1939	J. Helmoortel	James Ensor en Dr. Goffin
vanaf 14.06.1945 (Voorlopig Comité)	Vanderbiest	James Ensor en Dr. Goffin
vanaf 19.11.1945	E. De Taeye	Vanderbiest en Callebaut
vanaf 26.04.1947	Naulaerts	Vanderbiest en Callebaut
vanaf 17.03.1948 (Voorlopig Comité)	Naulaerts	G. Lippens en Dr. W. Jacques
vanaf 10.08.1949	G. Lippens	Vanderbiest en Callebaut
vanaf 20.03.1951	J. Brackx	Dr. W. Jacques en A. Brunswijck
vanaf 14.06.1968	J. Brackx	M. Boussy

Het huidig comité staat aldus sinds 1951 onder leiding van voorzitter Jerome Brackx en werkt dynamisch verder aan het voortbestaan van de vereniging en het schuiloord voor verloren, verdwaalde en afgestane dieren.

Marc BOUSSY

In het vorige artikel hadden we het uitvoerig over BULCKE's burgemeester-portrettengalerij. Kort nadien kwamen ook portretten van Jan PIERS en van Maurice QUAGHEBEUR klaar. Zoals u ziet vormden de portretten verreweg het leeuwendeel van BULCKE's oeuvre. Ook in het buitenland werd hij veel gevraagd als portretschilder. Volgens zijn eigen tellingen schilderde hij in 1953 zijn duizendste portret. Ronduit een ontstellend hoog cijfer !

De laatste jaren bleef het dan stil rond BULCKE : alleen in zijn groot huis teerde hij op de herinnering aan gelukkiger tijden ; innerlijk knaagde een gevoel van onvoldaanheid omdat hij niet de officiële erkenning genoot die hij voor zichzelf had gewild ; tegenover de moderne kunststromingen stond deze man van voor 1914 volstrekt onbegrijpend.

In "Ostend Flash" nr. 5 van 1961 liet Omer VILAIN een bijdrage over BULCKE verschijnen in de reeks "Oostendse Kunstenaarsgalerij". Bij het artikel hoorde een recente foto van BULCKE, poserend bij zijn affiche "Carnaval d'Ostende 1901" en foto's van zijn schilderijen "De Scheikundige" en "Oude Breister", beide genrewerkjes. We weten dat het artikel in "Ostend Flash" de oude meester zeer gelukkig heeft gemaakt.

BULCKE overleed te Schaarbeek op 28 oktober 1963.

Alle Oostendse kranten wijdden een kort in-memoriam aan de overleden meester. Uit dit, dat in De Zeewacht van 1 november 1963 verscheen, volgende fragmenten :

"... Gedurende zijn leven kende Emile Bulcke onze opvatting over kunst : De onze was de zijne niet en nochtans. In zijn geloof, dat hij kunstopvatting noemde, was hij rechtschapen. Hij geloofde in hetgeen hij creëerde.

"... Emile Bulcke ging van ons heen, zoals hij van zijn stad heen ging, het gelatenheid, met een tikje bitterheid en met een beetje afvragen waarom de wereld zo wreed kon zijn jegens hem. Eerst was het zijn kind dat hem werd ontrukkt, later zou het de erkenning van zijn kunstenaarschap zijn, dat onverantwoordelijken hem niet wilden verlenen...

"... Neen, Bulcke heeft het geluk niet gesmaakt om zijn "Wind" geplaatst te zien in een openbare plaats en nochtans aan dit beeld, zuiver en realistisch opgevat, hechtte hij zeer veel belang.

"In zijn gezellige huiskamer te Schaarbeek, vertelde hij ons eens, te midden van zijn ontelbare uurwerken, die spijtig genoeg minuut na minuut aftikken, dat dit beeld zijn dochter was. Het was de voorstelling hoe zijn dochtertje er als een volgroeid meisje zou hebben uitgezien. Zijn dochter was zijn godin. Na haar dood had hij voor haar nagedachtenis de verering als voor een genie.

"In zijn kunstenaarsloopbaan betekende het verlies van zijn kind ook het eindpunt van zijn artistieke evolutie.

"... En nochtans, hetgeen hij schiep was geen grote kunst. Hij had niet die eigen wereldtaal, hij had niet de vormtaal die zijn innerlijk gevoel van dagelijks lijden kon vertolken.

"In dit alles was hij oprecht, eerlijk, bijna ingetogen, zoals hij eerlijk en vriendschappelijk was tegenover hen die zich ook eerlijk tegenover hem gedroegen.

"... In vele huiskamers van onze stad, hangt er van de hand van Emile Bulcke een schilderijtje, een tekening, een aquarel.

"Het is de laatste band met zijn stad, die hij innig liefhad. R."

EPILOOG

Bij het overlijden van de meester kwam "De Plate" in het bezit van een aanzienlijk deel van BULCKE's bezittingen. "De Plate" had BULCKE steeds nauw aan het hart gelegen, en is het embleem van de kring, een "plate", die nog steeds bij de ingang van het museum hangt, niet door hem geschilderd ???

Een ontstellende collectie werd van Schaarbeek naar Oostende overgebracht : meubels, luchters, porselein, aardewerk, glad, uurwerken, boeken, brochures, waaiers, avondtassen, familiedocumenten, foto's, hele dozen vol angstvallig bewaarde Dinah-souvenirs, muziekdozen en natuurlijk een belangrijke collectie affiches en schilderwerken. Veel waardevols, maar onvermijdelijk ook veel "bric à brac" dat minder te pas komt in het Heemkundig Museum. Alles samen een inventaris van meer dan duizend nummers : BULCKE was nu eenmaal een overbeterlijk verzamelaar. De meester bedacht "De Plate" tegelijk met 300 000 Fr. nodig om de successierechten te betalen en de vervoersonkosten te dekken.

Tijdens de jaren dat "De Plate" in "Chez Pan" nadien in die ongelukkige stadshuisgangen onderdak had, zijn enkele zaken daarvan "verdwenen". Vooral in 't stadshuis stonden de collecties té open en bloot en werd de vereniging ongevraagd van enige items "verlost". Andere objecten overleefden de vele verhuistribulaties niet. Maar in elk geval betekende het legaat BULCKE een ferme ruggegraat voor ons museum. Het was dan ook maar passend dat een zaal in het folkloremuseum de "Emile Bulcke zaal" werd.

Tot zover deze bijdrage betreffende Emile BULCKE, die nu ook al weer zo'n 15 jaar geleden heen is gegaan en -laat het ons toegeven- ook als artist goed en wel niet meer van deze wereld is.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

NOG ENIGE AANVULLINGEN :

De catalogus van het "Salon des Beaux-Arts d'Ostende 1907" (Kursaal) leert ons dat BULCKE er 2 werken toonde :

- Commères
- Quai à Ostende

De catalogus vertelt verder dat BULCKE 2 ateliers had : Rue Seutin 4 te Schaarbeek en Rogierlaan 28 te Oostende ; ze bevat verder een interessante foto van de schilder, poserend in zijn atelier.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

WERKEN VAN EMILE BULCKE IN BEZIT VAN HET MUSEUM VOOR SCHONE KUNSTEN VAN OOSTENDE :

- Oude sluis nabij het zeestation, 1919
- Oude vismijn, 1905, aquarel
- Boten in het vissersdok, 1905, gouache
- Kerkje O.L.V. ter Duinen te Mariakerke, 1903 (gift uit 1954)
- Portret van Mevr. BULCKE "à ma très chère Augusta", 1926
- Portret van Mevr. BULCKE, 1929
- Zelfportret, 1922
- Portret van Dinah, 1917 ; "offert à ma fille durant la quatrième année de guerre".

- Portret van Mevr. BULCKE "trois ans après..."
- Dinah 2 jaar, 1906
- Dinah 1916, tekening
- 2 honden, 1913
- Portret van zijn broer en echtgenote, 1927 (gift 1950).

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

BRONNEN :

- Herinneringstentoonstelling ter gelegenheid van de 75° verjaardag van kunst- schilder en beeldhouwer Emile BULCKE en deze van Dinah BULCKE (1904-1918), Oostende, 1950
- De Oostendse Burgemeesters. Verdienstelijk werk van Emile BULCKE, in "De Zeewacht", 6 juli 1956, p. 8.
- En l'honneur d'Emile BULCKE, in "Le Carillon", 7 sept. 1897.
- J.J. L'ABBE. Un peintre Ostendais. Emile BULCKE, in "L'Echo d'Ostende", 13 maart 1902.
- O. Vilain, Emile BULCKE, in "Ostend Flash", 1961, nr. 5.

Norbert HOSTYN

 BULCKE NOG STEEDS ONBEKEND

Bij de viering van "De Plate" op 17 november j.l. vlamde Burgemeester J. Piers een paar halfgiftige pijltjes aan het adres van ons tijdschrift af. Hij beweerde min noch meer dat we dikwijls onwaarheden schreven en als voorbeeld nam hij de verschenen bijdragen over kunstschilder E. Bulcke.

"Het beeld "De Wind" staat niet nabij het Stadhuis, maar ergens anders en de lijst van de burgemeestersportretten is onvolledig, want de mijne is er niet in opgenomen..."

Enkele minuten later hadden we een kort tête-à-tête gesprek met de heer Piers aan wie we echt nieuwsgierig vroegen waar "De Wind" van Bulcke dan wel stond. "Aan het Mac Leodplein !" was zijn antwoord. We waren gelukkig hem te kunnen mededelen dat het beeldje aan het Mac Leodplein afkomstig is uit de tuinen van het vóórroo- logse Kursaal en wellicht door Alban Chambon of door een zijner leerlingen werd vervaardigd, terwijl "De Wind" wél nabij de parking van het Stadhuis aan de

Verenigde Natiënlaan troont.

Onmiddellijk heeft de Burgemeester toegegeven dat "De Plate" gelijk had en be- loofde op sportieve wijze penitentie te zullen doen.

Wat het niet vermelde portret van de heer J. Piers betreft, dit werd vermeld in het slotartikel van N. Hostyn. Dat artikel dat thans in dit nummer verschijnt ver- meldt tevens het portret van schepen M. Quaghebeur, die gedurende een korte peri- ode waarnemend burgemeester van Oostende was.

O.V.

Brieven van Leopold I uit Oostende

Bij uitgeverij Charles Dessart, Brussel verscheen in 1943 een boek, getiteld "Lettres de Leopold I" van Carlo Bronne.

De royalistische literatuur heeft de laatste tijd wat afgedaan alhoewel we met 1980 ons toch wat mogen verwachten ...

Aangezien alle brieven die onze eerste vorst ooit heeft geschreven daarin gepubliceerd werden, vermoedde ik wel dat ook vanuit zijn zeeverblijfplaats geschreven werd. Wat bevestigd werd.

Volgende brieven werden uit het Koninklijk Paleis van de Langestraat geschreven :

- 2 brieven aan de Prins Ernest van Saksen-Coburg op 11 aug. 1835 :
Vanuit Oostende was de familiale geest bij Leopold altijd zeer levendig. De twee zonen van zijn oudere broer genoten steeds zijn genegenheid. Beiden zijn in Oostende geweest. Ernest werd Prins van Saksen en Albert huwde met Koningin Victoria die ook Oostendse brieven kreeg. Vanuit zijn koninklijke verblijfplaats aan de kust stuurde hij regelmatig wenken over hun taak.
- Aan Baron d'Huart op 23 augustus 1835 :
Hierin moedigt hij de minister van Financiën aan in de aanleg van een zoölogische tuin in Brussel en komt tussen in de bescherming van de groenzone Groenendaal die bedreigd wordt door de installatie van een chemische fabriek.
Was het om de Koning terwille te zijn dat ons stadsbestuur het Prinsenspark liet aanleggen in het noorden van de stad in 1837 ? ...
- Aan Adolphe Thiers op 1 september 1836 :
Deze gekende Franse politicus - hij was ondermeer president van de ministerraad - zal een nauwe correspondentie voeren met het Belgisch hof.
- Aan Koningin Victoria op 21 september 1839 :
Wat minder benadrukt wordt in de historie is dat de koloniale expansie onder Leopold II in feite voorbereid werd door zijn voorganger die, na het ontglippen van de Griekse troon steeds lonkte naar Oosterse verten. Vanuit Oostende schrijft hij : "La seule ambition politique que j'ai encore, est l'Orient, où peut-être, un jour, je terminerai ma vie, au contraire du soleil : je me lèverai à l'Occident pour me coucher à l'Orient". Victoria zal wellicht aandachtig deze brief gelezen hebben.
- Aan Koningin Victoria op 7 oktober 1850 :
Vier dagen na deze brief, waarin de kritieke toestand van zijn vrouw beschreven staat, stierf Koningin Marie-Louise in het Paleis in de Langestraat. De verbanning van haar ouders en de dood van Louis-Philippe hielpen mede aan de aftakeling van deze 38-jarige vrouw. In Laken had men gedacht dat de Oostendse zeelucht haar goed zou doen. Bij het sterfbed stond haar moeder Koningin Marie-Amélie en haar broers en zusters.

I. VAN HYFTE

VRAAG

Tijdens of kort voor de oorlog zou een Duitse prins verongelukt zijn door met zijn vliegtuig tegen een fabrieksschoorsteen te vliegen. Sommige zeggen dat het rond de (huidige) UCB is. Een buurman zegt dat het tegen de schoorsteen was van de steenbakkerij wiens droogschuurtjes zich bevonden op de hoek van de Dahlialaan 61. Kunt U wat inlichtingen geven ?

R. STANDAERT

Ieder jaar publiceert de Rijksuniversiteit te Gent het "Verslag over de toestand van de Universiteit". Voor het Academiejear 1977-1978 noteerden wij, wat de lijst der publikaties van het Onderwijzend Personeel van de Faculteit van de Letteren en Wijsbegeerte betreft, een artikel van W. Prevenier over "De bevolking van Nieuwpoort in de 14e en 15e eeuw", in : Demografische evoluties en gedragspatronen van de 9e tot de 20e eeuw in de Nederlanden", Gent 1977, "Studia Historica Gandensia", nr. 200, pp. 247-275 (in samenwerking met B. De Meyer). Voor de Faculteit van de Rechtsgeleerdheid : E. van Bogaert, De evolutie van het Zeevisserijrecht (in : Studia Diplomatica, 1977, nr. 4, pp. 343-366) en J. van Rompaey, De opstand in het Vlaamse kustland van 1323 tot 1328 en de figuur van Nikolaas Zannekin (in : Gedenkbok Nikolaas Zannekin 1328-1978, Diksmuide 1978, pp. 104-132, 1 kaart, 2 foto's). In de lijst van publikaties van het Wetenschappelijk Personeel treffen wij een bijdrage van H. Thoen aan over de "Gallo-Romeinse nederzetting te Leffinge", in : Eigen Verleden. Tijdschrift voor breed historisch onderzoek, I, 1977-1978, pp. 30-32.

Het "Verslag" vermeldt ook de titels van de voorgelegde proefschriften door de studenten. Arlette Debussche (Oostende) bestudeerde "Het Engels toneel in Vlaanderen op het einde van het Franse Bewind en tijdens het Koninkrijk der Nederlanden" : gelet op het feit dat er toen nog veel Engelse inwijkelingen te Oostende vertoefden, is het aannemelijk dat ook te Oostende enig Engels toneelleven voorhanden was. Godelieve Eggers (Wilrijk) gaf een "Syntaktische beschrijving van het Oostendse dialect" : Colette Van Huele (Brugge) behandelde "Enkele aspecten uit de Morfonologie van het Blankenbergs dialect". Anna D'Hooghe (Roeselare) bouwde een studie op over "De bergschuren in de Vlaamse Noordzeepolders. Een bijdrage tot de studie van de Westvlaamse landelijke bouwkunst". Het is waarschijnlijk dat in de verhandeling "Evolutie van de bevolkingsdichtheid van 16 West- en Oostvlaamse steden in de 19e en 20e eeuw" (de menselijke aardrijkskunde) Oostende ook mede het voorwerp van studie was. Als ingenieurswerk maakte Koenraad Mannaerts (Wilrijk) een "Eksperimenteel biologische studie van de groei van Mytilus edulis L. in de spuikom van Oostende".

E. SMISSAERT

Enkele verklaringen van plaatsnamen van onze steden aan de kust

---

Bij het samenstellen van zijn "Register op de Mededelingen van de Vereniging voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor Naamkunde te Amsterdam" over de jaargangen I - XLIV (1925-1968)" is er door H. Buitenhuis van uitgegaan dat elke naam opgenomen diende te worden, waarover een nadere mededeling in de "Mededelingen ..." werd gedaan. Die nadere mededelingen verschillen uiteraard van omvang en betekenis. De plaatsnamen (=toponiemen) Knokke ; Oostende en Westende ; Raversijde, Lombardzijde en Koksijde worden, eventjes maar, behandeld in een artikel van wijlen Prof. J. Vercoullie : "Westvlaamse plaatsnamen", afgedrukt in de "Mededelingen ...", jaargang VI, 1930, nr. 3, blz. 33-38 (passim). Het toponiem "voorde" betekent : "doorwaadbare plaats in een beek", vandaar Zandvoorde, Steenvoorde, Ruddervoorde (aldus M. Gysseling in zijn bijdrage : "Enkele topografische termen in Nederlandse plaatsnamen", in : "Mededelingen ...", jaargang 30, 1954, blz. 106).

E. SMISSAERT

Het is al een hele tijd geleden dat de vraag gesteld werd van waar de naam "Kamieltje" (=spoorauto, dieseltram, mazoutje ...) vandaan kwam. (1) Veel antwoorden zijn toen al gegeven geweest. Onlangs heb ik iets gelezen dat al het vorige beaamt en zelfs verklaart.

De bron : "VeBOV Koerier". Het tijdschrift van de Vereniging van Belangstellenden voor het Openbaar Vervoer. Het artikel is geschreven door D. De Volder, Eigen Heerdlaan, 26, 8200 Sint-Andries.

Als U data wil weten van openen en afschaffen van tram- of treinlijnen in West-Vlaanderen dan kunt U bij hem terecht. Hier volgt het uittreksel uit het artikel : de tram Brugge - Sint-Andries : "Als waarschuwingssignaal had de spoorauto een eigenaardige tweeklank toeter. (eigen nota en van de schrijver : denk aan de kusttram "pas op", en de Brabanders : "poephaan") De inwoners van Sint-Andries noemden hem al gauw "Ka-miel", naar de tweeklank EN naar de naam van de eerste bestuurder. (2)

Van Kamiel naar Kamieltje was maar een stap en terwijl iedereen Kamiel kende, kende bijna niemand de benaming "spoorauto".

De "spoorauto" heeft zijn naam niet gestolen. In 1925 zocht men al naar een goedkopere energiebron dan de stoomketel. Veel kolen werden tenslotte gestookt om de ketel op temperatuur te houden en NIET om te rijden. Men verving de wielen van een gewone benzineautobus door een metalen onderstel, die "auto" reed dan zo over het "spoor". Op het einde van de rit werd de spoorautobus opgekrikt, in de goede richting gedraaid en neergezet op het spoor. In de jaren 1932-1934 kwamen de klassieke spoorauto's (met goedkope dieselolie) in dienst. Ze werden gebruikt op de kalme uren. Voor het spitsuur en de goederendienst bleef de stoomtram in dienst.

Tijdens de oorlog werden de stoomtrams van onder het stof gehaald omdat er geen dieselolie genoeg was voor de "Kamieltjes".

De lijn Oostende - Leke - Diksmuide werd uitgebaat met Kamieltjes. 's Avonds was er een enorme lange stoomtram. Naar het schijnt had ieder dorp zijn rijtuig. Wee de sukkelaar die zich vergiste !

Op het Petit Paris stond altijd een agent en een controleur van de Buurspoorwegen klaar om die lange tram over het kruispunt te loodsen. De lijn werd verbust in 1951.

R. STANDAERT

- (1) N.V.D.R. : Cf. "De Plate", 3de jg., 1973-74, nr. 1, p. 6 ; nr. 3, p. 10 ; nr. 4, p. 4 ; nr. 5, p. 4 ; nr. 6, p. 3.
- (2) N.V.D.R. : Volgens Ed. Vanalderweireldt, was dit Kamiel Barbary uit Vladslo (zie "De Plate", maart 1974, p. 3.)

GIFT

Vanwege ons medelid, de Heer Max VANDAMME, ontving de Kring het grote ontwerp dat Alban Chambon maakte voor de verfraaiing van de Handelsdokken. Dit plan werd eerder al in het tijdschrift behandeld (december 1978), met op p. 78/116 een foto ervan. Verder ontvingen wij nog het project voor een Gerechtshof-, Notariaat-, Bibliotheek- en Museumgebouw, door Gustaaf VANDAMME in 1928 voor Oostende ontworpen. Het plan werd afgebeeld op p. 15 van het oktober nummer in 1977. Onze dank aan de Heer M. VANDAMME.

N.H.

MERKWAARDIGE GEBOUWEN TE OOSTENDE

Een van de, steeds maar in aantal verminderende, getuigenissen uit de Oostendse Belle Epoque is het ZEECOMMISSARIAAT, vroeger ook gekend als de "PILOTAGE".

Alhoewel zwaar geschonden valt dit Neo-Vlaams Renaissancegebouw onmiddellijk op door zijn sierlijkheid.

Na het trekken van de Zuidstraat in 1855 werden op de hoek van deze straat en de Keizerskaai (nu de Vindictivelaan) een drietal hotels gebouwd. Deze gebouwen waren echter maar een kort leven beschoren want in 1896 werden ze reeds onteigend en afgebroken (zie : Richard VERBANCK : Jaarboek TER CEURE 1976. Van de oude naar de Nieuwe Visserskaai, blz. K5 en K11) omdat men op die plaats een nieuw zee-commissariaat plande.

Het gebouw kwam tot stand in de jaren 1898-1899 en was het werk van de gekende architect CHARLES DE WULF met als aannemer de Gebroeders DEMEYER uit Gent (zie : Norbert HOSTYN. Tijdschrift DE PLATE, 7de jaargang nr. 12, 1978, blz. 78/169. Bouwmeesters van Oostende ; alsook Carlo LOONTIENS. Ostende monumentale. Le Commissariat Maritime. blz. 12, 13 en 14.)

In mei 1940 werd het gebouw zwaar beschadigd, maar later voorlopig hersteld, zodat de lessen van de Zeevaartschool erin konden hervat worden.

Zoals zo dikwijls werd ook hier het voorlopige, bestendig, Van heropbouw of restauratie kwam in al die jaren niets in huis. Men volgde eens te meer de gebruikelijke tactiek, die van de geleidelijke verkotting. De Zeevaartschool verhuisde naar de lokalen aan de Slijkensteenweg en de lokalen van de "Pilotage" werden, nadat ze een tijd hadden leeggestaan, overgeleverd aan een jeugdbeweging. Een spijtige gewoonte waar noch de jeugd noch de gemeenschap mee gediend is want ze werkt de idee in de hand dat alle oude gebouwen nog enkel goed zijn om zonder verder onderhoud aan de hals gebracht te worden.

Een vraag tot eventuele restauratie en klassering gesteld in de Stedelijke Commissie voor Monumenten-en Landschapszorg kreeg als antwoord dat deze hoek volgens het Bijzonder Plan van Aanleg uitsluitend in aanmerking komt voor wooncomplexen, dat er voor het gebouw geen verdere toekomst beschoren is en het gewoon diende te verdwijnen. Zoals altijd zal ook hier lang genoeg gewacht worden om het geheel uiteindelijk te ruilen voor een flink uit de kluiten geschoten appartementsgebouw. Dit nieuwe gebouw zal dan samen met de vele anderen zijn steen ertoe bijdragen om van Oostende een van die vele nietszeggende steden te maken die een gruwel worden voor de inwoners en voor de bezoekers.

J.B. Dreesen

Benedene aan Zee, Nieuwpoort aan Zee, Oostduinkerke aan Zee, enz.

Gelezen en genoteerd : " (...) Beneden in de woonkamer zit mijn vriend zich voor te nemen dat hij een brief aan de minister zal sturen om er zijn aandacht op te vestigen dat men het in Nederland heeft over Katwijk aan Zee en over Bergen aan Zee, maar bij ons nog altijd over Nieuwpoort-Baden en over Oostduinkerke-Bad, wat toch fel wordt gelaakt door Van Dale in zijn "Groot woordenboek der Nederlandse Taal" ...".

(BRON : Marc Colle, Voor wie haar soms geweld aandoet, deel 2 (Hasselt, Heideland-Orbis, 2e druk : 1977), blz. 52).

E. SMISSAERT

HET MARITIEM COMMISSARIAAT

Het eerste dok rond 1910 met "visbakken", viswagons en het pas gebouwde "Pilotage".

Het prachtige gebouw in 1907

... en zoals het nu is.

In april 1814 heroverde Napoleon de macht in Parijs na zijn vlucht uit Elba maar de mogendheden van Europa besloten hem verder te bekampen. Op 13 en 14 april landden Engelse troepen in de haven van Oostende (1) en Wellington had de leiding van het verzet tegen de keizer. Begin mei 1815 sprak Napoleon het Franse volk toe op le Champ de Mars dat bij die gelegenheid Champ de Mai genoemd werd. Hij wilde ten strijde trekken tegen de Verbondenen die het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden hadden opgericht en daardoor heel wat versterkingen hadden doen verloren gaan voor Frankrijk. Wellington wist dat het Franse leger noordwaarts zou oprukken en daarom leidde hij zijn troepen in de richting van Brussel. Hij wilde echter voorkomen dat de Engelsen, bij een gebeurlijke overwinning van de Fransen, van de zee zouden afgescheiden worden, zoals dit in 1794 gebeurd was. (4) De haven van Oostende moest vrij gehouden worden om in te schepen en terug naar Engeland te varen. Om die haven tegen een gebeurlijk oprukken van de Fransen te beschermen moest de streek in de omgeving onder water gezet worden. Het bevel voor een strategische overstroming werd reeds begin mei 1815 gegeven. Op 6 mei schreef E. De Vynck, sluismeester van de Watering van Kamerlinks Ambacht, een brief naar Poppe, secretaris van die Watering. Hij was gehaast en zenuwachtig en hij verontschuldigde zich voor het slordig geschrift, voor zijn slechte pen en voor de slechte inkt. Hij liet weten dat de bevelhebber van Oostende bevel gekregen had van Wellington (die te Brussel verbleef) om een overstroming met vers water uit de Oostendse vaart tot stand te brengen. Er moest water gebracht worden in de Sint-Katelijnepolder, in de Polder van Zandvoorde (de Keignaertpolder) die in 1806 was bedijkt, in de Gauwelozeekreek die toen ook verpacht en bezaaid was en in Vrije- en Saspolder op Bredene. Misschien zouden de Potteriepolder en de Grote Polder tot aan de dijk van de Blankenbergse Watering en ook nog bijgevoegd worden. De Bal, een van de bestuurders van Kamerlinks Ambacht, had de sluismeester reeds op 4 mei een spoedbrief gestuurd om hem van Leffinge naar Oostende te doen komen en daar met de ingenieur te spreken. Sas-Slijkens moest immers gesloten worden en het opperwater van Gent en Brugge moest door het sluisje en het vaartje van de zaagmolens geleid worden. Er zou dan een doorsnijding in de dijk van de Gauwelozeekreek gemaakt worden en een tweede doorsnijding in de dijk van de Sint-Katarinapolder op de plaats waar de oude schaperijkreek bij die dijk aansloot. Toen De Vynck zijn brief op 6 mei aan het schrijven was, waren reeds 300 Engelse soldaten bezig met gaten in de dijken te graven. De Vynck was zeer ongerust. Hij schreef in zijn brief dat er niet mocht begonnen worden met het water op te houden aan Sas-Slijkens vooraleer de twee vloeddeuren van het sas van Plassendale hersteld werden. Zij waren erg versleten en zij zouden de hoge waterstand in de Brugse vaart niet kunnen verdragen. Ofwel moesten er voldoende schofbalken gelegd worden anders zou het water over de dijken van de Nieuwpoortse vaart lopen en gans de omgeving overstromen. De militaire ingenieur trok op 5 mei met De Vynck naar Plassendale en hij deed daar schofbalken maken. Hij gaf sasmeeester Blankaert bevel geen barge of andere schepen meer te versassen. De Vynck schreef verder in zijn brief dat beheerder De Bal nog dezelfde dag naar Brugge zou komen om het bestuur van de andere Wateringen samen te roepen. Hij zou ook goed oppassen dat de retenusluis onder de Steense dijk (aan het begin van het Provinciegeleed) sterk genoeg was om het water tegen te houden. Hij vroeg ook hem te verwittigen wanneer het opperwater van Brugge en Gent zou afkomen, iets wat aan de sassen te Brugge goed zou kunnen waargenomen worden. Hij had schrik voor een algemene overstroming van de dijken van de Oostendse vaart. Hij zou al vroeger geschreven hebben maar hij had op 4 en 5 met het beheerder De Bal rondgelopen om de gevaarlijke plaatsen te controleren.

Op 8 mei 1815 schreef hij terug een brief aan de Heer Poppe om te laten weten dat de coupure open was en dat het water in grote massa in de Sint-Katelijnepolder liep. In drie dagen zou alles, zowel gras- als zaailand, een voet onder water staan. Op 13 mei liet hij Poppe weten dat reeds twee-derden van de Sint-Katelijnepolder onder water stonden, dat reeds veel mensen hun huizen hadden verlaten, dat ongeveer 1000 gemet overstroomd waren en dat de schone vruchten bedorven waren. Hij bewaakte zorgvuldig de retenusluis de Stene, waar geen druppel water doorkwam alhoewel er vier voet water voor de deuren stond. Hij was van mening dat het water nog een voet zou stijgen vooraleer het niveau van de Oostendse vaart zou bereikt zijn. Dan zou de Sint-Katelijnepolder volledig blank en onder water staan. Aan de noordkant van de vaart, in de Vrije- en Saspolder, was nog geen water gestoken. De militairen hadden daar alleen een houten buis uitgedolven om hun vestingwerken aan de noordzijde van de vaart vol water te steken. Er stonden daar batterijen. Sluismeester De Vynck liet ook nog weten dat er aan de kant van het springsas twee coupuren gemaakt waren met een breedte van ongeveer 14 roeden. Een van die coupuren was gemaakt in de eerste Konterdam tussen het springsas en de Gouwelozekeek en een andere coupure was gemaakt tussen de vesting van Oostende en dat springsas (2). Zo kon, in geval van nood, ook zeewater gebruikt worden voor de overstroming, maar sluismeester De Vynck hoopte dat dit niet zou gebeuren en dat die doorsnijdingen zouden kunnen dienen om, wanneer er vrede kwam, de overstroming van de Gouwelozekeek af te trekken.

Op 18 mei 1815 werd in de Academie te Brugge een vergadering belegd van de beheerders der Wateringen van Kamerlinks, Gistel-West, Gistel-Oost, Zandnoordepolder, Zevekote-Hoek en Eernegem-Broek. Dat waren de heren J.B. Van Zuylen, Legillon, A. Rapaert, J. Joos, P. Van Bossche en P. Verhulst. Van Zuylen vertelde er hoe hij, op 15 en 16 mei, met de sluismeester naar de overstroming was gaan kijken. Aan de retenusluis te Stene hadden zij 14 voet water zien staan aan de noordkant en acht voet aan de zuidkant zodat er zes voet water zou kunnen vallen in Camerlinks, Gistel en omgeving. De deuren van de sluis waren achter goed dicht gemaakt en besloten met schofbalken. Er was wel een zwakke plek in het metselwerk van de westelijke vleugel waardoor water sijpelde. Van Zuylen was van mening dat het goed zou zijn een dam te schieten in de vorm van een halve maan aan de noordzijde van de sluis. Dat werk zou twee honderd pond kosten. De vergadering keurde dat goed maar eerst zou advies gevraagd worden aan ingenieur De Brock.

Op 20 mei liet sluismeester De Vynck aan secretaris Poppe weten dat men bezig was de orders van ingenieur uit te voeren aan de retenusluis te Stene. De dam was aan de noordzijde (of liever aan de oostzijde) aangebracht met aarde en versterkt met paalplanken. De filtratie in de muren van de westerse vleugels was daardoor gestopt. De sluismeester deed drie schofbalken uittrekken zodat de concaviteit van het gewelf van de sluis een voet bloot was. Voor de andere nog inliggende balken stond geen valwater meer. De sluismeester liet ze daar echter liggen om het publiek gerust te stellen. De bevolking waren daarover zeer tevreden. De Vynck deelde in postscriptum nog mede dat de polder stilaan blank kwam te staan en in zee kwam te liggen.

Op 27 mei 1815 (Napoleon naderde vlug de Belgische grens), liet Frans De Bal, beheerder van de Watering en woonachtig te Oostende, aan de heren van Brugge weten dat J. Opsomer, burgemeester van Diksmuide vernomen had dat een grote overstroming over Nieuwpoort en Oostende moest tot stand gebracht worden. Sluismeester De Vynck was ook zeer ontsteld bij hem geweest en hij had aan de tewerkgestelden gezegd dat hij reeds orders ontvangen had. Deze hadden hem evenwel niet goed begrepen, hij zou echter terugkomen. De Bal zegde dat men krachtig moest protesteren, dat die overstroming geen enkel voordeel bood, dat daaruit algemene ellende zou voortspruiten en dat er vlug een vergadering met al de Beheerders van de Wateringen moest belegd worden.

Die Beheerders hebben waarschijnlijk wel een protestbrief naar Wellington gestuurd, maar die had intussen de overstroming niet meer nodig want Napoleon was reeds op 18 juni 1815 te Waterloo verslagen geworden.

Had de veldslag echter een andere uitslag gekend, dan zou de omgeving van Oostende zo blank hebben gestaan als tijdens het Beleg van 1601-1604. (3)

D. Verstraete

- (1) Zie i.v.m. die landing het verhaal van captain Mercer over zijn tocht in 1815, uitgegeven door Dr. M. Cordemans in 1951 bij Scaldis, Wetteren onder de titel "Wij schreven 1815".
- (2) Die eerste Konterdam in de Gauweloze kreek werd, begin de 19de eeuw, aangebracht waar nu de Spoorwegstraat is. De sluis van het springsas bevond zich waar nu de sluis Demey is. Die sluis moet ook op het einde van de 18e of begin van de 19e eeuw dateren. De weg naar Brugge liep er overheen. De hier bedoelde vesting van Oostende is de uitbreiding van Oostende aan de noordkant van het Bosje. Die uitbreiding dateert ook maar van het begin van de 19de eeuw, alhoewel men er reeds aan begon op het einde van de 18de eeuw. Wij moeten indachtig zijn dat de Brugse vaart die Sas-Slijkens met de Handelskom (het Mercatordok) verbond, slechts in 1818 gegraven werd en dat de Gouweloze kreek in de haven uitmondde aan de sluis Demey (dus het springsas). De Konterdam beperkt echter de watertoevoer uit die kreek en weldra zou de brede waterplas tussen het springsas en de Konterdam, dienst doen als een spuitkom voor de haven.
- (3) De gegevens waarmee dit artikel werd samengesteld komen uit het Rijksarchief te Brugge fonds West-Watering nr. 130.
- (4) N.V.D.R. : Zie i.v.m. de overstroming van 1794 de bijdrage van Ed. Vanalderweireldt in "De Plate", dec. 1975, p. 4-5.

AUGUST MAEKELBERGHE

Ingevolgde de tentoonstelling "25 Jaar Oostende" was er een persoon die ons opmerkte dat er tussen de boeken die in de jongste 25 jaar over Oostende verschenen of door Oostendenaars geschreven waren er het boek van August Maekelberghe ontbrak.

Drie dagen later ontving de Stadsbibliotheek als gift van een familielid van de auteur "Flemish folktales" uitgegeven in 1977 bij "Detroit Publication Consultants".

August Maekelberghe was geboren te Oostende in 1909 en had voor de eerste maal de Verenigde Staten en Canada bezocht toen hij de priester met de gouden stem, Leo De Geeter, op zijn geldinzamelingstoernee voor de Sint-Janskerk begeleidde op het orgel. (1)

Na een paar maal over en weer te zijn geweest koos hij voor het Amerikaans burgerschap en na een rijke muzikale carrière overleed hij ginds in 1975.

Posthuum verscheen van August Maekelberghe de verhalenbundel, die uitsluitend op Vlaamse volksverhalen gebaseerd zijn.

O.V.

- (1) Zie i.v.m. Leo de Geeter : E. Deschepper en G. Moerman : geschiedenis van de Sint-Jansparochie, Oostende, 1974, blz. 23.

De "Nederlandsche Gedenck-Clanck van Adriaen Valerius en zijn lied op het Beleg van Oostende

---

De schrijver

Adr. Valerius is de auteur van "Nederlandsche Gedenck-Clanck", het merkwaardigste van de talrijke Hollandse liedboeken uit de 17de eeuw.

Zijn vader was vermoedelijk François Valéry (afstammeling van een Franse familie waarvan de naam gelatiniseerd werd tot Valerius) die in 1569 het poorterschap verkreeg in Middelburg (Walcheren) en er in 1592 notaris werd.

Onze A. Valerius werd er waarschijnlijk geboren omstreeks 1575. Sinds 1598 was hij werkzaam in Veere, toen een bedrijvige haven, waar hij steeds belangrijker functies vervulde (klerk, controleur, ontvanger, fortificatiemeester) en zicht tot een man van aanzien opwerkte. In 1600 werd hij poorter van Veere, 1606 notaris, 1616 schepen van de stad, 1617 deken van de Veerse rederijderskamer. Hij was tweemaal gehuwd : in 1598 in Veere, met Elisabeth Adriaens van Vere, en in 1621, in Middelburg, met Christina Adriaensdr van Boudewijnskerke (bij West-Kapelle). A. Valerius woonde in "De Harpe" aan de kaai, stierf op 27 jan. 1625 en werd er in de Grote Kerk begraven.

Het werk

Zijn "Nederlandsche Gedenck-Clanck", gepubliceerd in Haarlem één jaar na zijn dood, bevat een overzicht, in proza, van de voornaamste politieke en militaire gebeurtenissen uit de Tachtigjarige Oorlog, tussen 1567 en 1625. Het vrij kleurloos verhaal is gelukkig geïllustreerd niet alleen met 9 prenten, kleine gedichtjes en talrijke spreuken en citaten "soo uyt de H. Schriftuere, als uyt de boecken van geleerde Mannen" (waaronder contemporaine Nederlandse auteurs als Bredero, Cats, Hooft, Huygens, Van Mander, Anna Roemer Visscher, Starter) maar vooral met 76 liederen.

Die prozatekst is geen historische bron maar een popularisering in calvinistische zin, dus anti-Spaans en anti-katholiek, van een stuk Nederlandse geschiedenis waarvoor A.V. verscheidene werken consulteerde, vooral dat van de Antwerpse historicus Emanuel van Meteren (Nederlandsche Historien, 1611, werk dat hij slordig en haastig excerpeerde) en dat van Philip Fleming (Oostende vermaerde ... Belegheringhe enz., 's-Gravenhage, 1621).

De Ned. Ged.-Cl. heeft een uitgesproken didactisch karakter. De titelpagina vermeldt trouwens : "Alles dienende tot stichtelijk vermaeck ende leeringhe van allen Liefhebbers des Vaderlants". A.V. beschouwde inderdaad zijn werk als een stichtende historieboek ten bate van de vaderlandse schoolmeesters zodat hij in 't bijzonder de jeugd wilde treffen. Naast haatgevoelens tegen Spanje geeft de auteur uiting aan onwrikbaar Godsvertrouwen, aan dankbaarheid en felle vrijheidszin, maar ook aan fier zelfbewustzijn en trots om de groeiende welvaart. Het boek werd immers geschreven in een tijd (waarsch. tussen 1622 en begin 1625) toen de jonge maar stevig georganiseerde Republiek het Spaanse geweld praktisch overwonnen had en in volle economische ontplooiing was.

Maar A.V. was niet alleen een vroom en ontwikkeld man met ruime belezenheid, die Latijn, Frans en Engels kende, maar ook zeer muzikaal was o.m. blijkt uit de keuze van de melodieën, die hij bij de tekst noteert met bovendien de bewerking voor de luit en de citer, waardoor zijn werk grote muziekhistorische betekenis krijgt. Meer dan drie vierde van de wijzen zijn van buitenlandse afkomst ; het zijn vooral Engelse en Franse, naar enkele Italiaanse en een paar Duitse. Dat uitheems karakter is te verklaren door de invloed van de renaissance. In den tijd van intensieve beoefening van de huismuziek waren vele melodieën internationaal. Het mag ook niet verwonderen dat de Ned. Ged.-Cl. 25 melodieën gemeen heeft met "De Friesche Lusthof", een liederenbundel uit 1621 van de Amsterdamse dichter

Jan Starter (waaruit A.V. waarsch. vooizen heeft overgenomen). En we mogen ook niet vergeten dat Veere toen vele Engelse en Franse bewoners telde.

De Veeerse notaris was ook dichtertlijk begaafd. Buiten drie geuzenliederen, nl. "Wilhelmus van Nassouwe" (dat het Nederlands volkslied geworden is), "Maximilianus de Bossu" (n.a.v. de nederlaag op de Zuiderzee 11 oktober 1573 van de Spaanse admiraal) en "Hoort allegaer, hoe dat men klaer ..." (het lied op de bevrijding van Walcheren, na de verovering van Middelburg 20 februari 1574) zijn de overige 73 liederen alle van A.V.. Wel stoort soms het maniërisme en de overdreven rijmzucht van de rederijkersstijl. Maar in zijn beste momenten is hij welsprekend, krachtig en diep bewogen, zoals in het kloeke lied gedicht na het beleg van Bergen-op-Zoom (1622) : "Merck toch hoe sterck ..." waarin vers en voois prachtig samen gaan.

Merkwaardig genoeg geraakte de Ned. Ged.-Clanck na zijn verschijning in de vergeethoek waar het boek bijna drie eeuwen bleef sluimeren. Eerst in 1914 werden alle liederen uit Valerius' liedboek met pianobegeleiding gepubliceerd. Toch was A.V. al enige tijd te voren internationaal bekend geworden. In 1871 nl. liet Dr. A. Loman een beperkte bundel Valeriusliederen verschijnen waarin was opgenomen : "Wilt heden nu treden voor God den Heere", dat nobele dankbied voor de overwinningen van Prins Maurits in 1597. In 1877 werd het bekend in Oostenrijk en daarna in Duitsland, waar het het meest geliefd Dankgebet werd, en tenslotte in de Verenigde Staten waar het eerst Wapenstilstandslied werd (1918) en daarna het danklied dat op "Thanksgiving Day" nog gezongen wordt.

Eindelijk is A.V. ook in Nederland volledig in eer hersteld. Zijn Ned. Ged.-Clanck, dat bezielde getuigenis van Hollands-Zeeuws nationalisme, werd op voortreffelijke wijze uitgegeven door de Wereldbibliotheek, met een drievoudige inleiding en overvloedige historische commentaar. Van die uitgave, waaraan ik bovenstaande gegevens ontleend heb, geef ik hier de volledige titel : Adriaen Valerius, Nederlandsche Gedenck-Clanck, herdrukt naar de oorspronkelijke uitgaaf van 1626, ingeleid en voorzien van biografische, historische en musicologische aantekeningen door Dr. P.J. Meertens, Prof. Dr. N.B. Tenhaeff en Mevr. A. Komter-Kuipers. Wereldbibliotheek, Amsterdam-Antwerpen, 1947, derde druk (LXXI en 288 blz.).

Het lied op het Beleg van Oostende

Na het relaas van Prins' Maurits veldtocht eindigend met zijn overwinning bij Nieuwpoort, 3 juli 1600, en van het opbrengen van het Spaanse admiraalschip van bij Antwerpen naar Zeeland, 29 nov. 1600 (aan welke twee feiten A.V. telkens een lied wijdt), vermeldt hij het fameuze beleg (cf. Ned. Ged.-Cl. p. 177-186). Hij noteert dat de Staten van Vlaanderen bij de aartshertogen aandrongen om Oostende te belegeren ("de stad eenen scherpen doorne inder Vlamingen voet zijnde") en dat ze bereid waren daartoe "extraordinaire schattingen" te betalen. Dan somt hij de gouverneurs van het versterkte en belegerde Oostende op en vergeet daarbij kol. Jacques de Buvry die al na 14 dagen bevelhebberschap zwaar gekwetst naar Vlissingen werd overgebracht (9 april 1604)

De volgende zin synthetiseert het beleg : "Alles int besonder te verhalen wat gedurende het beleg van 3 jaren en 80 dagen buyten en binnen is geschied, als van de mannelicke daden, subtile vonden (=listige vondsten, waarmee o.m. bedoeld zijn de spectaculaire belegeringstoestellen ontworpen door Italiaanse ingenieurs in dienst van Ambrosio Spinola die sinds oktober 1603 het beleg leidde), harde aanvallen, dapper afslaan, met vierige kogels te schieten, remedie om die te blusschen, afsnyden van aerde wallen, opgravingen ende seer veelderhande ander wercken meer ; werd den bet-wetenden Leser gesonden tot de Historie hier van in druck uytgegaen..." (m.a.w. lezers die meer willen weten worden verwezen naar de historie van het beleg, nl. die van Ph. Fleming die auditeur van het garnizoen en secretaris van de gouverneurs was en dus ooggetuige).

A.V. gaat verder : "De Heeren Staten (= de leiders van de Republiek) hebben gedurende dat beleg veroverd vier steden die haer tot frontierplaetsen dienen ...". Die vier steden zijn : Philippine, Ijzندیke, Aardenburg en Sluis door Prins Maurits veroverd van april tot augustus 1604. Daarmee werd de verovering van westelijk Zeeuws-Vlaanderen door de Republiek bezegeld.

Aan het slot merkt A.V. nog op : "d'Eertshertogen syn selfs (wanneer de Heeren Staten volck daer uyt waren getrocken) daer binnen gekomen ... maer vonden .. niet anders als een Molshoop omme gewroet, doorweyckt van menschen bloet, ende ooghoopt van de lichamen der dooden".

Vooraleer het lied op Oostende af te drukken last A.V. nog wat verzen en citaten in. Ik neem ze hier op om een idee te geven van de manier waarop A.V. zijn werk illustreerde.

In twee kwatrijnen, een Latijnse regel en in een distichon wordt de gedachte uitgedrukt dat de verovering van bovengemelde vier steden het verlies van Oostende compenseerde.

De kwatrijnen

- 1 Al was Oostende meer dan drie Jaer lang belegen
- 2 door 's Hertogs groote macht : met wonderbaer gedruys
- 3 bevochten vande zee, van pest en vanden regen,
- 4 van sieckt, end'ooc bestormt van 't boos Maraensch gespuys ;
- 5 't Bleeft even onbevreesd voor alle dees' allermen,
- 6 't bleef even wel-gemoet : maer na een lang-verloop,
- 7 alst menig dooden romp niet konde meer beschermen,
- 8 gaf't 't Vaderland vier steen, Albert een mollen-hoop.

Verklaring :

- r. 3 de verdedigingswerken van de belegerde stad hadden inderdaad veel te lijden van het zeegeweld. Ook de pest teisterde Oostende.
- r. 4 Maraensch gespuys = Spaans gespuis. Het Sp. marrano betekent : varken, varkensvlees, spek, ook morsige gemene kerel en werd door de Spanjaarden als scheldwoord gebruikt tegen (in 't bijzonder bekeerde) Joden (vandaar : spekjood). De Nederlanders hanteerden op hun beurt "maraen" en "spek" als scheldnaam tegen de Spanjaarden.
- r. 7 zinspeelt ongetwijfeld op het feit dat de belegerden (in mei 1604), bij gebrek aan zoden en aarden, gebruik maakten van de talrijke lijken van vriend en vijand om de wallen te versterken (cf. C.A. Van Sypesteyn, Het merkwaardig Beleg van Oostende, 's-Gravenhage, 1887, p. 90-91 : Edw. Vlietinck, Het Oude Oostende ..., p. 302).
- r. 8 Het Beleg van Oostende, waarvoor de Spanjaarden van andere fronten troepen hadden weggetrokken, maakte de verovering van 4 steden mogelijk. Albert is natuurlijk de aartshertog.

De Latijnse regel :

Plus triennio obsessa hosti rudera, Patriae quatuor ex me dedi. A domino factum est istud. (= De vijand heb ik een langer dan drie jaar belegerde puinhoop geschonken, het vaderland vier van mijn steden. Dat is door de Heer geschied.)

Het distichon :

Sulck werck is niet van God' het minst,
wanneer 't verliest (= het verlies) geeft dobbel winst.

Eindelijk geeft A.V. nog een citaat van Theodorus Beza, de beroemde calvinistische theoloog (1519-1605) :

Or soint de l'éternel la louange éternelle ; ainsi, ainsi soit-il en la troupe fidèle ! (= Nu klinke van de Eeuwige de eeuwige lof. Aldus verblijve hij te mid- den van zijn getrouwe schare.)

Nu pas drukt A.V. het lied op Oostende af. Als stem of voois wordt opgegeven : "Windeken daer het bosch van drilt" (de beginregel van een gedicht van de jonge Hoofd) ; Dat was eigenlijk de Franse wijs : "J'aimerai toujours ma Philis (cf. Ned. Ged.-Cl., inl. p. LVII).

Het lied

- 1 't Spaensche gedrocht met haer gespuys
quamen met een groot gedruys
voor Oostende, met haer bende
die daer rende om de stad,
5 schoten de wallen by naer plat.
Mynden en stormden gatsch verwoet,
spaerden oock geen menschen bloet,
om te dwingen en te bringen
sonderlingen na haer sin,
10 dese daer uyt, en sy daer in.
Maer die van binnen pasten oock
wat te raken int gesmooch,
en sy schoten onverdroten
dat de kloten treften wel
15 menig jong, kloeck en fraey gesel.
Trommel en fluyt en oock trompet
hoordemen seer soet te met,
't vroylyck wesen werd gepresen,
al wast vreesen noch so groot,
20 in blydschap werd verwacht de doot.
't Is waer de stad werd Spanjaerts prooy :
Laet hem wesen daer met mooy.
Ons op heden syn vier steden
weer met vreden aen ons land
25 daer voor gebracht tot synder schand.

Verklaring :

- r. 5 is een understatement want de stad was bij de capitulatie letterlijk "zusammengeschossen".
- r. 6 mynden = ondermijnden : een belangrijke activiteit, zowel bij de belegerden als bij de belegeraars. De laatsten hebben ermee de beslissing afgedwongen.
- r. 9 sonderlingen = in 't bijzonder
- r. 14 kloten = de kogels. In de 17de e. een gewoon woord. In zijn Lucifer (1654) gebruikt Vondel het herhaaldelijk (o.a. hemelkloten = hemellichamen).
- r. 18 Het moreel van de belegerden die, qua bevoorrading, in tegenstelling met de belegeraars alles in overvloed hadden, was inderdaad uitstekend. Zelfs nog in september 1604 (cf. Sypesteyn, p. 101). Maar r. 20 klinkt te overmoedig en verwringt de realiteit.

r. 22-25 De betekenis is duidelijk : "de vijand mag er wel mee varen, met de stad, want wij veroverden er vier in de plaats". Toch was dat een doekje voor het bloeden want het verlies van Oostende, een belangrijke haven, waarvoor ontzaglijke inspanningen waren gedaan en vreselijk veel mensenlevens waren geofferd, werd scherp aangevoeld.

Besluit

Bereikt het gedicht de kracht niet van de aanhef van "Merck toch hoe sterck", door zijn vlotheid, zijn natuurlijkheid, zijn volkse toon en door de waarachtigheid van de voorstelling pleit het overtuigend voor het onmiskenbaar talent van A.V.. Bovendien klinkt iedere strofe heel muzikaal door het gepaard rijm aan het begin en aan het slot en door het drievoudig rijm (met 'n binnenrijm), telkens in de 3de en de 4de regel.

En om te eindigen, dat lied over het Oostends Beleg is een stuk van mijn jeugd. Ongeveer vijftig jaar geleden heb ik het aan de universiteit geleerd van een kameraad die van oude Nederlandse liederen hield (er was toen nog geen top of the pops !). Waarschijnlijk beschikte hij over de boven vermelde uitgaven van 1914. Ook "Hoort allegaer, hoe datmen klaer ..." speelde hij ons voor maar de eenvoudige melodie van "'t Spaensche gedrocht met haer gespuys" beviel me zoveel beter. Ik heb het lied altijd onthouden en ik zing het nog af en toe.

G. Billiet

MAISON DE PLAISANCE

Bij foto 17 van "Kastelen in het Brugse in oude prentkaarten" door Johan Ballegeer en Jean-Pierre Braems (Europese Bibliotheek, 1977) lezen we :

"Kasteel "De Groene Poort" te Koolkerke is een van de vele vroegere "maisons de plaisance", die na het welslagen van de Oostendse Compagnie, in het begin van de zeventiende eeuw, door de Brugse rijke burgerij erop na werden gehouden. De meeste waren aanvankelijk oude boerderijen en na de rage van de "maisons de plaisance", werden ze dat weer. "De Groene Poort" ligt aan de weg naar Dudzele".

O.V.

Viskarren

"Facteur, wil je eens in m'n bureau komen ?" vroeg de ontvanger aan Fernand Monteny (nu door iedereen gekend als de Witten van de Kaai). "Sinds wanneer loopt gij met vis ?".

De Witten begon zo z'n verhaal toen hij Dreesen's stuk in ons vorig nummer over de visvrouwen gelezen had.

"Mens toch, ik was er niet gerust in. Ik had inderdaad de dag voordien m'n toerneer op Mariakerke geëindigd in een cafeetje waar een visvrouw al haar ontvangsten aan't verkwesten was. Toen het donker werd was ze krikken en kon ze haar kar niet meer duwen. 'k Heb haar dan maar op de kar gezet en weg waren we langs de Raversijdestraat, Troonstraat langs het Palace-Hotel en Paardekoers, waar we voor de tram 't voetpad opmoesten, zo langs Sportstraat, Wellingtonstraat en aan 't Paard gekomen had de postmeester ons gezien, zodat ik 's anderendaags op 't matje werd geroepen. Nu, 't verliep met een waarschuwing".

Achteraf gezien moet het wel een plezierig zicht geweest zijn een facteur met een viskar en een visvrouw er bovenop.

Ja, waar is de tijd dat "De Witten" nog een facteur was ...

O.V.

Er zijn gebruiken die een taai leven hebben, zoals bijvoorbeeld het eten van Sint-Hubrechtsbrood op 3 november als bescherming tegen de hondsdolheid. Weliswaar verdween uit de Oostendse ether de welgekende roep van de visleursters :

SINT-HUBRECHTSBROOD ZIEN (1)

dat eigenlijk een afkorting is van het veel langere :

MOET ER NOG SINT-HUBRECHTSBROOD ZIEN (2) maar het gebruik bleef.

In sommige naoorlogse jaren stond het weleens op een laag pitje, maar telkens kwam toch ook weer een heropflakking.

In elk geval tot in 1978 liepen op die dag nog een paar meisjes met een mandevol Sint-Hubrechtsbrood in het Westerkwartier rond. Elders in stad werd naar het schijnt ook nog met broodjes aan de deur gebeld.

Het is op Sint-Hubertsdag stiller geworden op straat, maar daarom niet minder druk in de bakkerswinkels. De roep viel weg, maar de wijding en de verkoop van de glanzende broodjes bleef. Plichtsgetrouw trok ook nog in november 1979 de bakker of bakkersvrouw met de hulp van knecht of jongen naar de kerk om de manden met broodjes te laten wijden. Het gebruik zit nog steeds stevig in het zadel, want waar 's morgens vroeg de broodjes in flinke stapels voor het uitstalraam lagen waren ze enkele uren later om zo zeggens uitverkocht.

Bij navraag bleek dan ook dat nog heel wat mensen het Sint-Hubrechtsbrood nutten. voor sommigen moet dat op de nuchtere maag gebeuren, enkelen slaan een kruis voor ze eraan beginnen, een klein aantal consumeert de broodjes droog. Het gros van de ondervraagden verorbert ze echter zonder plichtsplegingen, goed geboterd, in vervanging van het traditionele ontbijt. Maar ze doen het allemaal met een idee van afweer tegen de hondsdolheid in het achterhoofd. De vraag stelt zich hier of de tegenwoordig veel voorkomende CANIS FAMILIARIS daar voor iets tussen zit.

Ook bleken vele mensen een broodje meer te kopen dan nodig, teneinde het gedurende het jaar als een bestendige bescherming in huis te hebben. Van één persoon hoorden we dat hij een Sint-Hubertsbroodje bewaart dat al twintig jaar oud is. Voor de meesten onder de bewaarders beschimmelt het brood niet en houdt het gans het jaar zijn kleur.

Te Oostende gebruikt men hiervoor nog altijd speciaal gebakken broodjes, een soort luxebroodjes, blinkend aan de bovenkant en rond (vierkantig met ronde hoeken als ze aan elkaar gebakken worden). Gewoon brood, zoals dat op veel andere plaatsen in West-Vlaanderen gebruikelijk is wordt in de Oostendse kerken niet voor wijding aangeboden.

Het wijden gebeurt in onze stad nog altijd in verschillende kerken. Sedert een tweetal jaren tracht men het geheel te centraliseren in de hoofdkerk, maar de wijkgebondenheid blijkt nog te groot. Net als vroeger was ook dit jaar het wijdingsuur in de hoofdkerk, half zeven. De bakkers stonden met hun "marchandise" binnen, niet meer in het portaal zoals voorheen. Wie laat er in de huidige sociale context nog iemand in de kou staan? In de H. Hartkerk mocht het wat later, daar ging de wijding door om kwart na zeven. Dat moet ergens verband houden met slaapgewoonten die waarschijnlijk van wijk tot wijk verschillen. Ook uit de kerk van het Hazegras kwamen omstreeks zeven uur een paar bakkersgasten naar buiten. De wijding verloopt dus nog zeer gespreid.

Uit de mond van een paar regelmatige bezoekers noteerden we ook enkele anecdoten. Zo bv. die van een zeer ijverig zieleherder die de wijding eerst na de kerkelijke dienst wilde doen, en hierdoor de bakkers in de kerk hield. Hij zorgde meteen voor een partij aangebrand baksel in de alleenstaande ovens en een reeks te laat geopende bakkerswinkels. Daar is uiteraard, de Bakkersbond tegen op gekomen. Of de pastoor die zo kwistig met zijn kwispel het gewijde water rondzeggende dat de manden en hun inhoud er letterlijk van dropen. Het was met een onverkoopbare boven-

laag broodjes en sjagrijn in het hart dat de bakkers naar huis trokken. En dan die dame die zelfs haar kanariepietje Sint-Hubrechtsbrood voerde. De legende wil dat de nietgelovige Hubertus op zon- en feestdag ging jagen, maar zichtbekeerde nadat hij op zekere dag een hert met een kruis in het gewei ontmoette. Volgens invloedrijke Franse volkskundigen is deze vertelling toe te schrijven aan Sint-Eustachius, een Romeins officier uit de tweede eeuw. De feiten met betrekking tot dit gebeuren werden in de Middeleeuwen echter verwisseld en op rekening gebracht van Sint-Hubertus.

Naar VER ELST in zijn "FOLKLORISTISCHE TIJDSPIEGEL VAN BELGIE" (3) schrijft werd Sint-Hubertus geboren als zoon van Bertrandus, hertog van Aquitanië in 656. Toen er onenigheid ontstond tussen zijn vader en de koning van Frankrijk vluchtte Hubertus naar het Hertogdom Brabant. Hij huwde er de dochter van de graaf van Leuven. Na het overlijden van zijn echtgenote wijdde hij zich samen met Sint-Lambertus aan de verspreiding van het geloof en volgde deze laatste omstreeks 721 op als bisschop van Maastricht. Nadien bracht hij echter de zetel van het bisdom naar Luik over. Hij reisde ettelijke jaren al predikend het Vlaamse land af om op 30 mei 727 TER VOER te overlijden. Dit laatste was een riviertje dat later Tervuren zijn naam schonk. Op die plaats werd een kapel opgericht die nu nog bestaat. Zijn stoffelijk overschot werd later overgebracht naar het klooster van Sint-Andain, dat ongeveer op de plaats lag waar later het dorp Sint-Hubert ontstond. In 1626 verborgen de monniken het stoffelijk overschot zo goed dat het niet meer werd teruggevonden.

In tegenstelling met wat wel eens gezegd wordt heeft zich de verering van Sint-Hubertus vanuit het Vlaamse land over West-Europa verspreid. Eerst over Frankrijk en daarna over Duitsland

J.B. Dreesen.

De recente details werden opgetekend in de Slacht-, Nevel- of Bloedmaand van het jaar 1979, voor het geciteerde lees :

- (1) Ary Sleeks. Oude Oostendse feesten en gewoonten. Sint-Hubrecht. Blz. 132 en volgende.
- (2) Roland Desnerck. Oostends Woordenboek. Bijvoegsel. 1979. Blz. 35.
- (3) André VER ELST. Folkloristische tijdspiegel voor België. Blz. 280.

OVER OOSTENDSE VISLEURSTERS

Alle lof voor confrater Dreesen die een stuk geschiedenis over de "viswuuvers" in het voorgaande nummer optekende.

Spijtig genoeg werden twee onjuiste gegevens opgetekend die wel te wijten zullen zijn aan het al te vele van herinneringen van de "zegsvrouw".

1. De "vismijn" werd, onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog, in afwachting dat de herbouwde mijn er kwam, gehouden in de KOLENHANGARS (inderdaad !!!) van de firma J. LEGAEY, gelegen aan het Handelsdok.
2. Na herhaalde moeilijkheden met de visleursters werd hen door de Stad een voorlopige standplaats aangewezen, namelijk de puinen van de huizen tussen de Kapellestraat en de Lijnbaanstraat in de Ooststraat aan de kant van de richting Wapenplein. De Oostendse fotograaf Michael had er in de tijd nog een mooie foto van gemaakt.

J.H.K.

KALENDARIUM BIJ " HISTORIEK VAN DE EERSTE GEBOUWEN LANGS DE
OOSTENDSE ZEEDIJK " - 1830-1878 - VAN DANIEL FARASYN

-
- 1780 Eerste vermelding over het nemen van ZEEBADEN te Oostende
 1783 W.HESKETT brengt eerste badkarren op oostelijk strand
 1884 W.HESKETT stelt loods op het strand met verfrissingen
 1818 (9 juni) Eerste politiereglement in verband met zeebaden
 1822 (vanaf) Vorsten van Württemberg komen jaarlijks op vakantie
 1830-51 " Periode HAMERS-BELLEROCHÉ "
- 1832 Plannen door Oostendse notabelen om paviljoen op zeedijk te
bouwen
 1832 (31 aug) Toestemming aan François Constant MUSIN om oesters
te kweken in voorgracht van kroonwerk OOSTKANT GEUL
- 1833-37 Versmallen van HAVENGEUL
- 1833 Eerste geruchten over bouwplannen HAMERS
 1833 (8 dec) Vergunning aan HAMERS door Ministerie van Oorlog
 1834 (vanaf) Praktisch jaarlijksverlof KONINKLIJKE FAMILIE
 1834 Bouw door HAMERS van het " PAVILLON DES BAINS "
 1834 (11 aug) Vorstenpaar volgt roeiwedstrijden vanuit " Pavil-
lon des Bains "
 1834 (11 okt) HAMERS verkoopt PAVILLON ROYAL "(P.d.Bains) aan
JEAN
- 1835 (vanaf) Uitgave van " LISTE DES ETRANGERS "
 1835 Aanwezigheid van 173 families voor zomerverblijf
 1835 HAMERS koopt " PAVILLON ROYAL " terug van JEAN
- 1836-37 Inrichting van CASINO en CERCLE LITTERAIRE in stadhuis
- 1837 Aanleg PRINSENPARK
 1838 Aanwezigheid van 1028 families voor zomerverblijf
 1838 Aanleg SPOORLIJN op Oostende
 1840 (19 mei) Toelating aan BELLEROCHÉ om gebouw op te trekken
rond VUURTOREN (Cercle du Phare)
 1840 (27 sept) HAMERS dient aanvraag in om paviljoen te vergroten
 1841 Oprichting "PAVILLON WARRINIER " op W-uiteinde zeedijk
 1841 (8 maart) Aanvraag HAMERS toegestaan
 1842 Leggen van de SINT- PIETERSBRUG tussen uiteinde Christina-
straat en zeedijk
- 1842 (2 maart) Nieuwgebouwd gedeelte van HAMERS mag met 4 meter
verlengd worden en krijgt op 12 mei toiletcomplex
 1843 (25-26 sept) Vernieling "PAVILLON WARRINIER " door storm
 1845 Aanvang uitbating " CERCLE DU PHARE "
 1845 HAMERS plaatst CAMERA OBSCURA in paviljoen
 1846 MUSIN begint OESTERKWEK aan WESTZIJDE van de haven
 1847 HAMERS plaatst stoomketel voor WARME BADEN
 1849 (3 aug) Overlijden van vader MUSIN
 1850 Oprichting door TH.BODSON van "TIR AU PISTOLET " aan de
JENEVERBRUG
- 1850 (4 aug) Eerste twee PLEZIERTREINEN uit Gent en Brussel
 1850 Aanvraag door Louis VANDENABEELE om KURSAAL te bouwen
 1850 (27 dec) VANDENABEELE krijgt toestemming van Ministerie
 1851 (jan) Goedkeuring gemeenteraad aan plan KURSAAL opgemaakt
door BEYAERT

- 1851 (20 feb) Dep. van Oorlog geeft toelating voor funderingswerken KURSAAL
- 1851 (mei) Nieuw plan BEYAERT voor KURSAAL mindere omvang
- 1851 (mei-juni) Begin bouw KURSAAL
- 1851 Verharding met grind van oude badkarrenweg van de Westpoort naar Weststrand
- 1851 Aanwezigheid van 3638 families voor zomerverblijf
- 1851 3 dec) Verkoop door HAMERS aan DELMEE van een ijspuit en zijn Paviljoen behalve wachtzaal en stoomkamer (65.000 fr)
HAMERS trekt zich terug in zijn hotel " St-Christophe "
- 1852-64 PERIODE VANDENABEELE
- 1852 (vanaf) Staat krijgt de helft van de verhuuropbrengst voor het stellen van badkoetsen op het strand
- 1852 6.350 toeristen te Oostende
- 1852 Aankomst 5 TREINEN per dag te Oostende
- 1852 Oprichting "PAVILLON DES DUNES " midden W-duinen door MUSIN
- 1852 (13 dec) FR.MUSIN ontleent 5000 fr. bij G.JEAN
- 1853 (11 mei) FR.MUSIN laat aandeel oesterput over aan broer Auguste
- 1853 VAN LOO -BERNIER graaft OESTERPUT in W-duinen
- 1853 RIOLERINGSWERKEN in de stad
- 1854-61 Dijk-en duinversterkingen - PROMENADE wordt 10 M . breed en krijgt reling
- 1854 L.VANDENABEELE neemt " CERCLE DU PHARE " over en sticht " SOCIETE DES BAINS "
- 1855 (vanaf) Meer badgasten naar het WESTSTRAND (200 cabines tegenover 100 op OOSTSTRAND)
- 1856 (4 okt) OPRICHTING VAN DE MAATSCHAPPIJ ROYON-BETTGER & C°
- 1856 (14 okt) ROYON huurt terrein van Min.Openbare Werken in Westduinen
- 1856 (16 dec) ROYON krijgt toelating om 2 paviljoenen te bouwen
- 1856 GASVERLICHTING in CASINO
- 1857 (1 juli) Inhuldiging "PAVILLON DU RHIN " van ROYON-BETTGER
- 1857 (2 juli) Hertog en Hertogin van Brabant bezoeken "Pv. du Rhin"
- 1857 15.331 toeristen in de stad
- 1857 Herstellen van STRANDHOOFDEN
- 1857 Plan E.DEVOS om hotel te bouwen dat er niet komt
- 1857 (24 juni) GASVERLICHTING KURSAAL
- 1857 (17 sept) " Feuille d'Ostende " oppert idee voor bouw KON. VILLA
- 1858 (10 maart) Toelating KURSAAL om te vormen en uit te breiden
- 1858-1860 Deel van KURSAAL kent vernieuwing naar plannen ALLER-WEIRELDT en PARIES
- 1858 Artesische put wordt aangeboord
- 1858 GERUZET - fotograaf - zet tent op voor expositie schilderijen
- 1858 Beheer Domeinen bouwt houten kantoor aan huidig "Petit-Nice"
- 1858 MARIAKERKE krijgt strandconcessie
- 1859 OOSTENDE neemt strandconcessie van MARIAKERKE over
- 1859 Ministerie Openbare Werken overweegt zeedijk met 395 m. te verlengen naar het Westen
- 1859 (30 maart) Stad neemt alle terreinen in concessie gelegen Tussen einde grote zeedijk en "Pavillon des Dunes "

- 1859 Oprichting hoek huidige Ijzerstraat-Zeedijk van houten paviljoen, diendende als kunstgalerij voor Mij. J. Sacré-P. Fontaine
- 1860 (17 maart) P. Fontaine alleen uitbater expositiezaal
- 1861-62 Eerste aanleg LEOPOLDPARK
- 1861 BIBLIOTHEEK in Stadhuis
- 1861 Nieuwe ijzeren KURSAALBRUG in het verlengde van Vlaanderenstr.
- 1861 Expositiezaal FONTAINE omgevormd tot café-restaurant
Deze wordt op 29 mei overgenomen door JEAN
- 1861 (4 maart) Bij aanbesteding krijgen P. FONTAINE, EUG. SERRUYS en EM. JANSSENS de exploitatie van de BADDIENST
- 1861 CH. JANSSENS laat "CAFE DE L'OCEAN" bouwen
- 1862 WESTWANDELING komt klaar
- 1862 Oprichting tussen "Pav. des Dunes" en "Pav. des Bains" van drie gebouwen voor uitbating BADDIENST
- 1862 (12 nov) CH. JANSSENS laat "Café de l'Océan" over aan CHARLES en CONSTANDT BEERBLOCK
- 1863 "Pavillon des Bains" wordt "CERCLE DES BAINS"
- 1863 (20 mei) Eigenaars Kursaal en "Cercle des Bains" stichten maatschappij voor gezamenlijke uitbating. Maatschappij ontbonden op 12 dec. 1864
- 1863 Oprichting KONINLIJKE PAVILJOENEN, 2 houten gebouwtjes op de duinen
- 1863 (8 aug) Koning legt eerste steen KON. PALEIS bij Prinsenvpark
- 1863 (5 aug) Spoorlijn Brugge-Blankenberge
- 1864 Stichting Nieuwpoort-bad
- 1864 13.483 toeristen te Oostende
- 1864 10 treinen rijden dagelijks naar Oostende
- 1864 (21-22 aug) EERSTE PAARDENRENNEN op het grondgebied Bredene, oost van de Geul
- 1865-78 PERIODE JEAN
- 1865 Principiële beslissing VESTINGWERKEN AF TE BREKEN
- 1865 (vanaf) Grasmatten en tribunes op renbaan oostkant Geul
- 1865 (4 jan) Maatschappij Royon-Bettger ontbonden
- 1865 (20 maart) In Senaat verklaart BARON CHAZAL Oostende als vesting overbodig
- 1865 (april) Militaire erfdiensbaarheden van Oostende vervallen
- 1865 KURSAAL wordt uitgebreid
"PAVILLON DES DUNES" wordt vergroot
- 1865 (7 aug) E.H. Ten Voorde krijgt concessie om hotel te bouwen:
"PAVILLON NATIONAL"
- 1865 (23 sept) J.B. ROYON krijgt terrein toegewezen voor bouw van
"HOTEL DE LA PLAGE"
- 1866 BETTGER laat aandeel in Hotel du Rhin over aan ROYON-HERTOGHE
- 1866 (31 jan) "PAVILLON DU RHIN" wordt vergroot
- 1866 ED. en A. JEAN nemen "PAVILLON NATIONAL" over met de naam
krijgt van "HOTEL DE L'OCEAN"
- 1866 (Aug) Bres in de vestingen voor binnenbrengen spoorlijn
- 1868 (april) Gemeenteraad laat bouwtoe van hotels en villa's langs de zeedijk te noorden van de stad
- 1868 (1 april) Inhuldiging SPOORLIJN OOSTENDE-TORHOUT
- 1868 Spoorlijn Brugge-Blankenberge doorgetrokken tot Heist
- 1869 Aanleg HELLINGEN NAAR ZEEDIJK
- 1870 (vanaf) "Soc. de Commerce Ostendais" organiseert ontsappingsleven
- 1870 (aug) Oosterpark VAN LOO-BERNIER wordt opgedoekt

- 1871 (28 juli) Wet op de verkoop van de vrijgekomen terreinen
 1873 (8 juli) Lastenkohier voor openbare verkoop van 22 Ha grond
 1874 (10 jan) Conventie tussen DELBOUILLE en Min. Financiën voor aankoop van 22 Ha grond
 1874 (29 juni) ZUSTERTJES DER ARMEN kopen grond om klooster uit te breiden
 1874 (6 juli) Verkoop van eerste perceel bouwgrond aan VAN CLEEMPUT
 1874 Houten paviljoenen van LEOPOLD I worden weggenomen
 1874 (22 sept) LEOPOLD II huldigt eerste deel in van KON. CHALET
 1874 Half opgetrokken KON. PALEIS aan Prinsenhof wordt afgebroken
 1875 Funderingswerken NIEUWE KURSAAL
 1875-76 Tweede deel van KON. CHALET wordt opgetrokken
 1875 (5 aug) Pavillon Musin (Oesterpark) overgenomen door JEAN
 1876 Bureel van Domeinen en " Cabinet Inodore " verdwijnen
 1876-77 - Nieuwe gebouwen voor Baddiensten
 1876 Boogschieten en Tennis aan " PETIT PARIS "
 1877 (mei) F. MUSIN verkoopt " PAVILLON DES DUNES " aan DE PACHTER
 1877 (18 juli) Deel van MARIAKERKE , waarbij KON. CHALET , geannex-
 eerd door Oostende
 1877 (13 sept) Laatste Huldeconcert ter ere van JEAN in oude KUR-
 SAAL
 1877 (2nov) JEAN koopt het terrein van " HOTEL DE L'OCEAN "
 G. en E. JEAN eigenaars van gronden " CERCLE DES BAINS "
 1877 (26 nov) KURSAALCOMPLEXE wordt verkocht
 1877 (18 dec) Openbare verkoop voor afbraak " Pavillon Royal "
 1877 (19 dec) d° " Cercle du Phare "
 1877-78 - Kursaal , Cercle du Phare en Pavillon Royal gesloopt
 1875-78 - BOUW NIEUWE KURSAAL
 1878 Bouw " HOTEL DU BEAU RIVAGE "
 1879 (6 feb) verkoop en afbraak " PAVILLON DES DUNES "
 1879 Verdwijning " CERCLE DES BAINS "
 1880 Bouw " HOTEL CONTINENTAL "
 1880-81 - KANONNENDIJK vervangen door een zeedijk
 1883 Verdwijning " PAVILLON BEERBLOCK "
 1884 Op plaats " BEERBLOCK " bouw van " VILLA DES DUNES " en
 " VILLA IRENE "
 1885 (24 feb) Afbraak gewezen Pavillon Musin (OESTERPUT JEAN)
 wegens uitbreiding van de vissersdok
 1892 Verdwijning " PAVILLON DU RHIN "
 1895 (15 jan) LEOPOLD II koopt gewezen terrein van " Pavillon
 du Rhin "

Op een rijtje gezet door R. VERBANCK

Enkele vooraanstaande Oostendenaars stichtten in mei 1917 een vriendenkring "DE RIJSTVRETERS" met het doel de leden tijdens de droeve oorlogsmaanden ontspanning te bezorgen. Er werden wedstrijden ingericht : roeien, boltra, kaarten, vogelpik, enz. en daarnaast enkele gezellige bijeenkomsten opgeluisterd met muziek, zang en voordracht uit het repertorium van de leden al naar hun kunnen en bevoegdheid tot jolijt of ontroering van de aanwezigen.

De meeste programma's van deze bijeenkomsten berusten in het archief "DE PLATE" Zo is het mogelijk geweest een overzicht te maken van de 'hitparade' uit de jaren 1917/1918.

I KLAVIER

De voornaamste nummers waren klavierstukken, één enkele keer een solo voor cello : "Romance sans Paroles", daartussen zang en voordracht.

Emiel de Visscher was de man die het klavier in de meeste gevallen bespeelde, ook als begeleiding van de zangers of zangeressen.

Op een paar uitzonderingen na, waarbij het de bedoeling was de aanwezigen te laten meezingen ("Potpourri no. 3" of "Het lied van de Rijstvreters" : "Wij eten rijst") waren de stukken van licht klassieke aard of enkele stukken om er de stemming in te brengen : zoals marsen en walsen, ook een paar stukken die we als "vaderlands" kunnen betitelen, omdat ze in verband staan met het leger (dat toen aan de IJzer vocht).

Van de voorgebrachte stukken is de toondichter niet aangegeven, maar we kunnen er enkele nog herkennen, die ten huidige dage, nog sporadisch gespeeld worden. Hier volgt dan het programma, in de volgorde zoals we het hebben opgetekend : "Daar komen de soldaten", "L'Or et l'Argent", "Départ du Régiment", "Diabelli" (vierhandig), "Le Ballon Captif", "Estudiantina", "De Lichte Gentenaars", "Junior Him", "L'Orage", "Potpourri no. 3", "Les Cadets", "Amour et Printemps", "En voulez-vous", "vous", "Ombres Parisiennes", "Faust", "Promenade Militaire", "Dichter und Bauer", "Het Broerke", "Boy-Scouts Marche", "Amour noir et blanc", "Jardin d'Amour" (wals), "Pitchounette" (wals), "Zampa", "Tobogan", "Lac d'Amour", "Si j'étais roi", "Marche militaire" (Schubert ?), "Laissez-moi pleurer", "Wij eten rijst", "L'Ostendaise" (scottish), "Fleur d'amourette" (wals), "Laisse moi pleurer" (wals), "Peuple chante" (marche), "Joyeuse Entrée" (marche).

II ZANG

Hier vindt men liederen uit bijna alle genres : klassiek (opera), kunstlied, romances, vaderlandse, smartlappen en kluchten. Wat vooral opvalt is dat van de 40 vermelde stukken er 17 Nederlandstalige en 23 Franstalige zijn. Op een bijeenkomst werden door zangers 'enkele Engelse liederen' gezongen, evenwel zonder titelvermelding.

Hier de reeks, geklasseerd volgens genre :

OPERA : duo's uit "Rigoletto" en "Mireille" ;

OPERETTE : "La fille du Régiment" :

ROMANCES/KUNSTLIED : "Coeur de Gamine", "Les grands yeux noirs", "Rends moi mon coeur", "Jeanne d'Arc à Rouen", "Veux-tu ?", "Rapelle-toi", "La lettre de Colombine", "Le bon homme jadis", "Brise des nuits", "Ninon", "Les Ordonnances", "Dans les cieux", "Amour et fanatisme", "Plaisir d'Amour", "Edelweiss", "L'Angelus de la Mer".

Tot hier dus alles in het Frans.

Van VADERLANDSE liederen zijn te vermelden : "Ik min mijn Vaderland", "Vlaanderen",

"Le drapeau du Régiment". Hierbij kunnen we ook nog voegen : "Oorlogskinderen" en "Waarom moet het oorlog zijn ?", die ook wel in de reeks smartlappen thuishoren.

SMARTLAPPEN : "Het gemarteld kind", "De twee vriendjes", "Wie kan dat ooit vergeten ?" "De stouwersbaas" en "La légende des Flots bleus" ofte de Franse (originele) versie van het visserslied : "Drie kleine knaapjes die aan 't spelen waren langs de zee kant".

KLUCHTLIEDEREN : "De Familieboom", "De Paraplu van Schoonmama", "Familiereis naar Parijs", "Ik zou willen trouwen", "De lieve Meid", "Het Adresboek", "Arabische liefdesverklaring", "De Pot Spinage", "Een schone jongen".

Liederen die niet voldoende gekend zijn door mij om in een of andere categorie onder te brengen : "Benvenuto en Thauaut", benevens de reeds vermelde "Engelse liederen", zonder aanduiding van titel of aard.

III VOORDRACHT

De sekretaris van "De Rijstvreters" noemt dit genre : "Uitgalming". Op de 29 uitgalmingen zijn er slechts twee Franse.

Kluchtige waren : "Dove Stiene en Schele Manse", "De Rekenles", "De Soep welke hij niet kon eten", "Een Schone Verhandeling over Minneliedereren", "De Dienstmeid", "Tien Minuten te laat", "Frits en Mathilde", "De Gezonde Ezels", "Bagyntje en Erfgenamen".

Er waren natuurlijk ook smartlappen zoals : "De Kleine Hendrik", "De tranen der dankbaarheid", "Moederliefde", "Sint-Niklaas", "Grootouders", "De Zoon van de Metseldiender", "De Redding", "Na den Strijd", "Zijn huis", "Twee Broeders", "De Korporaal en zijn Broeder", "De Blinde", "Vader en Moeder".

En ernstige : "Het geschenk", "'t Wintert akelig", "Het Lied der Zee" en "De droeve tijden" ('t zijn droeve tijdens als de oorlog woedt, als mensen men slacht gelijk dieren ...).

De twee Franse zijn : "Souffrance d'Hiver" en "La Petite Américaine".

o o o o o

Uit dit repertorium blijkt de invloed op een zeker publiek van wat het zomerseizoen te Oostende vóór 1914 bracht aan klassiek en minder zwaar genre (Kursaalconcerten en optredens van vreemde, vooral Franstalige gezelschappen). Ok het cabaret en het café-chantant is vertegenwoordigd, maar de "platte" kant is vermeden, daarentegen zijn de smartlappen zeker niet vergeten.

Bijzonder te vermelden is dat in het programma steeds liederen in verband met het vaderland, het leger en de oorlog werden ingeschakeld : Het was aktueel.

Voordrachtgevers en publiek bestond vooral uit ambtenaren en lokale handelaars, veel namen zijn nu nog bekend.

Wat opvalt is dat voor wat de zang en de klavierstukken betreft, de meerderheid in het Frans werd gezongen, samen met een paar Franse "uitgalmingen". De minder ernstige kant en de smartlappen zijn in het Nederlands.

Van een Frans lied kon men meer "genieten" zonder de tekst de verstaan, terwijl voor een smartlap of klucht (lied of voordracht) te behoorder meer in zijn eigen taal moet aangesproken worden.

Hoewel "De Rijstvreters" een zekere categorie betere burgerij vertegenwoordigt, was hun aantal toch beperkt : er zijn hoogstens 39 mannelijke leden geweest, en de kring eerder gesloten : nieuwe leden moesten door twee effectieve leden voorgedragen worden.

Deze groep vertegenwoordigt evenwel niet de ganse bevolking. Er waren zeker nog andere kernen. Een kern, zuiver Vlaams gericht, propageerde uitsluitend het Vlaamse lied en in de bundels die ik heb kunnen inzien komen dan vooral de Vlaamse "klas-siekers" voor :

"Mijn Vlaandren heb ik hartelijk lief", "Het lied van den Smid", "Moederke alleen", "De Vlaamse Leeuw", "De Vlaamsche Smeder", "Aan die van Havere", enz.

Ook hier komen bekende namen voor, maar de dokumentatie die in mijn bezit is is te gering om over deze verenigingen nog meer te kunnen vertellen. Een programma is voldoende gekend : het Vlaamse Kunstlied.

Over "De Rijstvreters" willen we nog eens afzonderlijk uitweiden.

Jef Klausing

ANTWOORD OP VRAAG A. LOWYCK

In antwoord op de vraag van de heer A. LOWYCK, welke in het november-nummer op p. 79/196-197 verscheen kregen we twee antwoorden binnen :

1. Vanwege de heer John LAUWEREINS (telefonisch).

"Volgens mij is dit de steunvloer van de Zeedijk, die men kan zien bij laag water".

2. Vanwege de heer Daniel FARASYN :

"De dubbele lijnen tussen de laagwaterlijn en de versterkingen van de stad duiden het verloop aan van de Oostendse zeedijk, rechtlijnig vóór de stad, zaagvormig ten N.W. van de stad.

Aanvullend wil ik signaleren dat deze kaart werd opgesteld ten tijde van de bouw van een nieuw sluizencomplex te Sas-Slijkens ter vervanging van het sas, dat ten dele, in 1752, was ingestort.

Niet alleen werd er toen gezocht naar een passende inplanting voor een nieuwe sas, maar sommigen maakten van de gelegenheid gebruik van terzelfdertijd het probleem van de geuleaanslibbing aan te pakken, o.m. door het graven van kanalen, die rechthoekig in de geul en door schuursluizen afgesloten voor geulverdieping dienden te zorgen. Deze kaart dd. 1756 is een voorbeeld van dergelijk plan.

Mag ik u terloops op wijzen dat aan de linkerzijde niet het kanaal Oostende-Brugge is afgebeeld, maar wel de vaart Plassendale-Nieuwpoort met o.m. de Zandvoordebrug, de Hogebrug en de "S.uyse Snaeskerk", alias de "Verloren Kost".

3. Aanvullende nota van de Redactie : In het in 1864 gepubliceerde "Rapport aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, door wijlen dne Hoofdinspecteur Van der Kun en den Hoofdingenieur J.A. Beyerinck over hun bezoek van eenige havens in België en Frankrijk in 1863" lezen we op p. 15 "Nog blijft ons een woord te zeggen over den fraaijen zeedijk die Oostende omgordt.

Eene buitenglooiing van 3 op 1 is van zeer regelmatig behakten en laagsgewijze aangebrachten Doornikschen steen voorzien, waarvan de voet steunt tegen eene rij damplanken met gording en palen voorzien ...".

O.V.

FELICITATIES

Onze oprechte gelukwensen gaan deze maand naar onze leden de Heer en Mevrouw Daniel en Rita DECLERCQ-VANDERBEKE die de gelukkige geboorte van een dochtertje CINDA wisten aan te kondigen.

A.V.

Tot vorige maand liep in dit tijdschrift onze bijdragenreeks over de bouwkunst van Oostende in de 19de en vroeg-20ste eeuw.

Een ander artistiek onderwerp sneden wij aan met de "Vergeten Oostendse kunst-schilders", waarbij we voorlopig ook nog steeds aan de 19de eeuw toe zijn, met enkele uitlopers in de jaren 1900 weliswaar. Over de 18de eeuwse edelsmeedkunst alhier deelden we het weinige mee dat ons tot nu toe geweten is.

In januari 1980 steken we dan voor lange tijd van wal met een nieuwe serie waarin een ander aspect van Oostende's artistiek verleden belicht zal worden : de muziek.

Nu willen we niet chauvinistisch zijn en beweren dat Oostende uitermate belangrijk zou geweest zijn op muzikaal gebied.

Niets is minder waar. Steden als Brussel, Gent of Antwerpen waren wat dat betreft veel interessanter. Componisten van formaat heeft Oostende nooit gekend. Maar toch, de late 19de eeuw, met de welhaast dagelijkse concerten in het Kursaal, betekenden een ongeziene glanstijd voor de muziek in Oostende.

In de volgende bijdragen zullen we u dan ook meenemen naar de diverse Kursalen. We zullen er kennis maken met de diverse dirigenten, hun orkesten, de gasterende musici. We zullen de grote en minder grote figuren uit Oostende's muziekverleden ontmoeten, we gaan een kijkje nemen in het Conservatorium dat toen nog op dreef moest komen. En natuurlijk zullen wij ook de fanfares en harmoniën niet vergeten, dit voor de folkloristische noot !

Kortom, in een dertigtal bijdragen (het kunnen er meer worden) hopen wij u van volgende maand af een beeld op te hangen van Oostende als muziekstad.

Norbert HOSTYN

LIDGELD 1980 : LAATSTE KANS

Enkel voor de leden wie hun lidgeld 1980 niet vereffenden steken wij nogmaals een stortingsbulletin in dit nummer. Degenen die reeds betaalden dienen met dit bulletin geen rekening te houden.

Ter herhaling : het lidgeld voor 1980 is als volgt vastgesteld :

Lid : 250 Fr.

Steunend lid : 500 Fr.

Beschermend lid : 1 000 Fr.

Wie niet betaald heeft vóór 31 december a.s. zal het januarinumner van "De Plate" niet mee toegezonden krijgen.

G.V.

Nog een extra-nummer

Met genoegen delen we onze leden mede dat tegen het einde van dit jaar nog aan allen een nummer 13 van "De Plate" zal toegezonden worden. Het zal handelen over de akademische zitting, welke in november j.l., ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan gehouden werd van "De Plate".

O.V.

TEKSTOVERNAME UIT "DE PLATE" STEEDS TOEGELATEN MITS BRONOPGAVE

De laatste

uitgegeven boeken

zijn **ALTIJD**

te verkrijgen bij

INTERNATIONALE BOEKHANDEL

Adolf Buylstraat 33

8400 - Oostende Tel. 70.17.33

en in haar bijhuizen

